

ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาภาคอีสาน กรณีศึกษา บ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี
จังหวัดนครราชสีมา

Beliefs in the Pu Ta Ghost in the Northeastern Region: A Case Study of Ban Khon Buri,
Khon Buri Tai Subdistrict, Khon Buri District, Nakhon Ratchasima

นิวัฒน์ หน่วงเกษม*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ผีปู่ตาของชาวบ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา และ (2) ศึกษาวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลของผีปู่ตาต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา วิธิดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ชาวบ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา มีความเชื่อว่าผีปู่ตาเป็นผีบรรพบุรุษที่ยังคงห่วงใย และคอยดูแล ปกป้อง ค้ำครอง รักษาชาวบ้านครบุรีให้อยู่อาศัยอย่างร่มเย็นเป็นสุข ทุกปีชาวบ้านครบุรีจะมีการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา โดยมีร่างทรงอาวุโสของหมู่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ติดต่อสื่อสารกับผีปู่ตาด้วยการเชิญผีปู่ตาเข้าร่างทรง เพื่อมารับเครื่องบวงสรวงบูชา และสนทนากับชาวบ้านครบุรี ที่นับว่าเป็นลูกหลานของผีปู่ตา การแสดงออกทางความเชื่อด้วยการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตาของชาวบ้านครบุรี มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างแน่นแฟ้น แม้ในปัจจุบันสังคมจะมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ แต่ก็ได้ทำให้การประกอบพิธีกรรมจางหายไปจากชาวบ้านครบุรีแต่อย่างใด

การศึกษาพบว่า ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาของชาวบ้านครบุรี เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านทุกยุคทุกสมัยผ่านคำสอนของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย การบอกเล่าเรื่องราวลึกลับของผีปู่ตา และประสบการณ์เกี่ยวกับพลังอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาที่ชาวบ้านสัมผัสได้ด้วยตนเองอย่างชัดเจน ส่งผลให้ผีปู่ตามีบทบาทและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านครบุรี ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน และด้านการสอนคุณธรรม จริยธรรม

วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านครบุรี เป็นลักษณะของสังคมชนบทที่ยังคงพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการทำมาหากินเลี้ยงชีพ มีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ อำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ชาวบ้านครบุรี มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ เพราะโดยส่วนใหญ่เมื่อสืบรากเหง้าของแต่ละครอบครัวก็จะพบว่ามิบบรรพบุรุษร่วมกัน ดังนั้น ชาวบ้านครบุรีจึงมีความรักใคร่ สามัคคีกัน ส่งผลให้มีความเข้มแข็งภายในชุมชน นอกจากนี้ชาวบ้านครบุรียังคงร่วมกันรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมอันดีงาม ของบรรพบุรุษให้คงอยู่มาจนทุกวันนี้

* นักศึกษาลัทธิศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำสำคัญ: ความเชื่อ, ผีปู่ตา, บ้านกรบุรี, จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

In this thesis, the researcher studies (1) Pu Ta ghost beliefs and rites of villagers domiciled at Ban Khon Buri, Khon Buri Tai subdistrict, Khon Buri district, Nakhon Ratchasima province. The researcher also analyzes (2) the roles and influences of beliefs in the Pu Ta ghost vis-à-vis the ways of life of the villagers under study.

The researcher conducted a qualitative research investigation by studying pertinent documents, related research and engaging in field research in order to obtain reliable data.

Findings are as follows:

The villagers under study believed that the Pu Ta ghost was the ghost of an ancestor who still felt concern for, took care of, and provided protection for Ban Khon Buri villagers such that they could live happily and peacefully. Every year Ban Khon Buri villagers conduct rites in which the Pu Ta ghost is fed. A senior medium of the village has the duty to contact and communicate with the Pu Ta ghost by inviting the ghost to enter the medium in order to take offerings and to talk with the villagers of Ban Khon Buri who are considered descendants of the Pu Ta ghost.

Beliefs in the Pu Ta ghost are evidenced by conducting rites by feeding the Pu Ta ghost by Khon Buri villagers and are passed on from generation to generation in an unalloyed manner. Although at present, these rites still remain in full force at Ban Khon Buri.

Findings show that the beliefs in the Pu Ta ghost on the part of the Ban Khon Buri villagers have been stringently instilled in conjunction with instilling the ways of life of villagers in all periods through the teachings of parents and grandparents.

The telling of mysterious stories involving the Pu Ta ghost and experiences revealing the sacred powers of the ghost allow the villagers to feel clearly the results of the Pu Ta ghost having the role it plays and the influence it has on the ways of life of the villagers in Ban Khon Buri. These influences are in the following aspects: daily life; villagers' relationships; relationships among villages; and moral and ethical teachings.

The ways of life of Ban Khon Buri villagers are characteristically those of a rural society depending on nature in making a living. They believe in the supernatural and sacred power of the Pu Ta ghost and sacred objects in various locations in the village.

Khon Buri villagers have relationships akin to familial relationships. When tracing the roots of the families, it will be found that a major proportion of these villagers have common ancestors. Ban Khon Buri villagers love one another and live in harmony. This leads to strengthening the community. In addition, Ban Khon Buri villagers have maintained the culture, traditions, and rites of their ancestors until the present time.

Keywords: Belief, Phi Pu Ta, Khon Buri Village, Nakhon Ratchasima province

บทนำ

ความเชื่อมีบทบาทและมีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ในทุกภูมิภาค มนุษย์เราเกิดความเชื่อจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้า อากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เห็นเหตุต่าง ๆ (หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล, 2517, หน้า 1) ความเชื่อส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากความกลัวและความไม่รู้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ฝนตก ฟ້าร้อง ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว ลมพัด ไฟไหม้ ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่สามารถมองเห็นผู้กระทำ และเกินวิสัยของมนุษย์ที่จะกระทำได้ มนุษย์จึงเชื่อว่ามีผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ มนุษย์จึงเรียกผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ว่า “ผี” หรือ “วิญญาณ” ดังนั้นจึงมีการแสดงความเชื่อออกมาในรูปแบบพิธีกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของสังคมมนุษย์ที่สืบทอดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสังคมในพื้นที่ราบหรือสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในที่สูง (ปราณี วงษ์เทศ, 2543, หน้า 206)

ความเชื่อแบบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาเป็นเวลายาวนาน และยังปรากฏมาถึงปัจจุบันคือความเชื่อเรื่องผี คำว่า ผี หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับมองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจจะให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีเรือน ผีห้า และในบางครั้งคำว่า “ผี” ก็ใช้เรียกคนที่ตายไปแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 735) พระยาอนุমানราชชน ได้ให้นิยามความหมายของความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติว่าเป็นลัทธิผีสามเทวดา หรือ animism ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อว่าคนหรือสิ่งอื่นที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีสิ่งหนึ่งที่มองไม่เห็นตัวสิงอยู่ สิ่งนี้เรียกกันว่า ผีหรือวิญญาณที่พัวพันกันใกล้ชิด แยกออกจากกันได้ยาก (พระยาอนุমানราชชน, 2515, หน้า 22)

ผี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผีธรรมชาติ ซึ่งเกิดจากวิญญาณของโลกธาตุ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ภูเขา แม่น้ำ ฯลฯ ในเวลาต่อมาวิญญาณของโลกธาตุก็พัฒนากลายเป็นผีฟ้า เทพ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำธรรมชาติ เช่น เทพเทวดาประจำโลกธาตุทั้ง 4 ประกอบด้วย พระแม่ธรณี เทพแห่งผืนดิน พระแม่คงคา เทพแห่งสายน้ำ พระพาย เทพแห่งสายลม และพระอัคนี เทพแห่งไฟ ซึ่งเป็นต้นเค้าของคคิพราหมณ์ ฮินดู ในเวลาต่อมา ส่วนผีอีกประเภทหนึ่งคือ ผีที่เกิดจากวิญญาณของคนตายแล้ว เช่น ผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทและมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่

ผีหรือวิญญาณของคนที่ยังมีชีวิตอยู่ มนุษย์เชื่อว่ายังคงวนเวียนอยู่กับลูกหลานและบ้านเรือนของตน เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ บางครั้งผีหรือวิญญาณ ของบรรพบุรุษก็จะกลายเป็นวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์คอยคุ้มครองปกป้องลูกหลานให้รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย หรือภัยอันตรายทั้งปวง หรือถ้าหากผีบรรพบุรุษเคยเป็นผู้นำหมู่บ้านเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปแล้วก็จะกลายเป็นผีประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านภาคอีสานจะเรียกผีประจำหมู่บ้านนี้ว่า “ผีวีรบุรุษ” หรือ “ผีปู่ตา” ผีปู่ตาจะมีบริวารคอยรับใช้มากมาย และส่วนใหญ่จะเป็นวิญญาณของคนในหมู่บ้านที่ตายไปแล้ว สันนิษฐานว่า ผีปู่ตานี้ มาจากผีวีรบุรุษผู้เก่งกล้าที่เป็นผู้นำชาวบ้านในอดีต หรือผีบรรพบุรุษของชาวบ้านที่เสียชีวิตไปนานแล้ว แต่ชาวบ้านเชื่อว่าผีบรรพบุรุษยังคงคอยดูแลปกป้องรักษาทุกข์สุขของชาวบ้าน ผีปู่ตาในภาคอีสานส่วนใหญ่จะปรากฏการเรียกขานค่านำหน้าชื่อ ผีปู่ตา โดยมีศตวรรษค่านำหน้า เช่นเดียวกับบรรดาศักดิ์ของข้าราชการไทยในอดีต เช่น พระยา พระหลวง ขุน หมื่น พัน นาย เช่น ผีพระยาร่มเงี้ยว ผีเจ้าพ่อหลวงราช ผีพ่อเต่าหลวงวิเศษ ผีพ่อเต่าขุนด่าน ผีพ่อเต่าหมื่นอินทร์ เป็นต้น

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณ ในวิถีชีวิตของชาวบ้านมักจะเกี่ยวพันกับความเชื่อประเภทนี้อยู่เสมอ เช่น การทำพิธีบอกผีตาแฮก ในคืนฤดูการที่มีการทำไร่ไถนา การขอฝนจากผีฟ้าพญาแถน การนับถือบูชาผีบรรพบุรุษ ผีประจำสถานที่ต่าง ๆ ผีบ้านผีเรือน ฯลฯ โดยเฉพาะผีปู่ตา ซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้านในภาคอีสาน ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ผีปู่ตาในฐานะเป็นผีบรรพบุรุษ หรือผีผู้นำหมู่บ้าน กิตติมา นวลจันทร์ กล่าวว่า ผีปู่ตาโดยทั่วไปหมายถึงผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านเชื่อว่า ตลอดเวลาที่ปู่ตายายยังมีชีวิตอยู่ ลูกหลานได้พึ่งพาอาศัย ครั้นท่านตายไปแล้ว ลูกหลานทั้งหลายยังมีความรู้สึกว่าคุณคุณของท่านได้คอยดูแลปกป้องกันภัยให้แก่ตนเองอยู่ (กิตติมา นวลจันทร์, 2539, หน้า 1) ส่วนอภิศักดิ์ โสมอินทร์ กล่าวว่า ผีปู่ตาเป็นผีประจำหมู่บ้านที่คอยพิทักษ์คุ้มครองชาวบ้าน ตลอดจนทรัพย์สินอื่น ๆ ของหมู่บ้าน ผีปู่ตาจะคอยช่วยคนที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมหรือศีลคอง และจะลงโทษผู้ละเมิดศีลคอง (อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534, หน้า 182)

สุเทพ สุนทรเกสัช (2511) กล่าวถึงผีปู่ตาในหนังสือ สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า หมู่บ้านนาอัสคร มีศาลผีประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ริมน้ำเซ เรียกกันว่าศาลผีปู่ตาหรือเรียกย่อ ๆ ตามภาษาชาวบ้านว่า “ศาลเจ้าปู่” ศาลผีปู่ตาจะตั้งอยู่กลางบ้านหรือปากทางเข้าบ้าน แต่ศาลปู่ตาบ้านนาอัสคร อยู่ห่างจากบ้านในระยะรวมหนึ่งกิโลเมตร เนื่องจากว่าก่อนที่หมู่บ้านจะย้ายเข้าในที่ตั้งปัจจุบัน บ้านนาอัสครเมื่อมาตั้งในระยะแรกเคยตั้งอยู่ริมน้ำเซมาก่อน ศาลเจ้าปู่ก็อยู่ที่นั่น ต่อมาเมื่อเกิดความเดือดร้อนเจ็บป่วยล้มตายกันมากจึงละทิ้ง บ้านเดิมและเข้ามาตั้งอยู่ ณ ที่ปัจจุบัน ศาลผีปู่ตาก็ย้ายตามมาด้วย

ธวัช ปุณโณทก (2534) กล่าวเกี่ยวกับผีปู่ตาในความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสานว่า สถาบันของผีปู่ตาได้รับการรับรองและร่วมมืออย่างดีจากสังคมหมู่บ้านทางการจัดการของผีปู่ตา มีศาลที่บูชา มีการกำหนดพิธีกรรมในการบวงสรวงที่แน่นอน มีผู้แทนในการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีปู่ตา จะเห็นได้ว่า ถ้าพิจารณาถึงความเชื่อและหน้าที่ของสถาบันผีปู่ตาแล้ว สถาบันกลางของ

สังคมคือสถาบันผีปูดที่เป็นที่ยึดมั่นทางจิตใจ สามารถช่วยขจัดทุกข์ร้อนไม่ให้สังคมเกิดยุคเข็ญ ทั้งส่วนรวมและส่วนบุคคล โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีปูดเกี่ยวกับอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ มีส่วนให้ชาวบ้าน ไม่กลัวเพศภัยที่จะเกิดกับส่วนรวมและส่วนบุคคล และการประกอบพิธีกรรมจะได้อยู่ร่วมกันเป็นพลังกันเป็นการเสริมสร้างสามัคคีธรรมระหว่างบุคคลในหมู่บ้าน

บุญยงค์ เกศเทศ (2540) กล่าวถึงผีปูดในหนังสือ ชีวิตไทยชุดบูชาพญาแถนว่า ผีปูดเป็นวิญญาณของบรรพชนประจำหมู่บ้าน ที่เชื่อกันว่าดวงวิญญาณยังเป็นห่วงลูกหลานจึงเฝ้าคอยดูแลรักษาคุ้มครองป้องกันภัยร้ายทั้งปวง ชาวบ้านจะทำพิธีบ๋าหรือบนบาน เพื่อให้ผีปูดบันดาลอะไรให้ตามความต้องการ โดยสิ่งที่ใช้นั้นอาจจะเป็นเหล้า ไก่ โดยผู้ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีปูดคือ เฒ่าจ้ำ หรือจะจ้ำ

ผีปูด เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านของชาวบ้านภาคอีสาน ทุก ๆ หมู่บ้านที่เก่าแก่จะมีศาลผีปูดประจำหมู่บ้าน และมีการจัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีปูดผ่านร่างทรงหญิงชราที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นพิเศษว่าเป็นผู้ที่ติดต่อกับสื่อสารกับวิญญาณได้ พิธีกรรมจะถูกจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดเตรียมสิ่งของเครื่องประกอบพิธีอย่างครบถ้วน และผู้นำหมู่บ้านก็จะประกาศให้สมาชิกในหมู่บ้านมาเข้าร่วมพิธีกรรมเพื่อความศิริมงคลแก่ชีวิต และความผาสุกของสมาชิกในหมู่บ้าน แม้ว่าในปัจจุบันนี้จะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ มีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีมากมาย แต่พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับ ผีปูดของชาวบ้านภาคอีสานก็ยังคงดำรงอยู่มิได้เสื่อมคลาย ดังเช่น ชาวบ้านนครบุรี ตำบลนครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ที่ยังมีการรักษาพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับผีปูดอย่างแน่นแฟ้น เดือน 6 ของทุกปีชาวบ้านนครบุรีจะประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปูดเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อผีปูด และเพื่อให้ผีปูดทำนวยุติความเป็นอยู่ของชาวบ้านในอนาคต การประกอบอาชีพ ความอุดมสมบูรณ์ของหมู่บ้าน เป็นต้น

ผู้วิจัยเลือกบ้านนครบุรี ตำบลนครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่สำหรับทำการศึกษาวิจัยเรื่องผีปูด เพราะบ้านนครบุรีเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่มีอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเทียบเคียงจากเอกสารที่ทางราชการออกให้แก่ชาวบ้าน และเอกสารการตั้งวัดนครบุรี พร้อมทั้งออกเดินทางสำรวจภายในหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีโบราณสถานสำคัญที่ตั้งอยู่ภายในบริเวณ โรงเรียนบ้านนครบุรีนครรธรรม โฆสิตวิทยาคาร เรียกว่า ปรารงค์นครบุรี กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 ตอนที่ 34 วันที่ 27 กันยายน 2479 แต่ในครั้งนั้นมิได้มีการกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2524 กรมศิลปากรจึงได้กำหนดเขตที่ดินโบราณสถานปรารงค์นครบุรี ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่ 104 วันที่ 30 มิถุนายน 2524 โดยมีเนื้อที่โบราณสถานประมาณ 3 ไร่ 1 งาน 86 ตารางวา (กรมศิลปากร, 2533, หน้า 29) ปรารงค์นครบุรี เป็นอโรคยศาลก่อสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม มีไว้เพื่อเป็นโรงพยาบาล ชาวบ้านนครบุรีได้ใช้บริเวณที่ตั้งของปรารงค์นครบุรีเป็นสถานที่ตั้งของศาลผีปูด เพราะชาวบ้านเชื่อว่า ปรารงค์นครบุรีมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ แต่ในเวลา

ต่อมาศาลผีปูดาก็ต้องถูกย้ายมาตั้งบริเวณใหม่เนื่องจากปรารภครบุรีได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน จึงห้ามสร้างสิ่งปลูกสร้างในบริเวณที่ประกาศเป็นเขตโบราณสถาน

นอกจากความเก่าแก่ของบ้านครบุรีแล้ว ยังมีความน่าสนใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านครบุรี เช่น กลุ่มชาวไทยโคราช กลุ่มชาวจีน กลุ่มชาวเขมร กลุ่มชาวมอญ กลุ่มชาวลาว ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมความเชื่อที่แตกต่างกันและร่วมกัน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีวิญญาณ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังคงปรากฏให้เห็นชัดเจน และมีการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีกันเป็นประจำทุกปีมิได้ขาดนั่นก็คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผีปูด ซึ่งเป็นวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับผีปูดของชาวบ้านครบุรีมีความแตกต่างจากชาวบ้านภาคอีสานอื่น ๆ คือ บ้านครบุรี มีผีปูดมากกว่าหนึ่งตน และมีผีผู้พิทักษ์รักษาสถานที่ต่าง ๆ ในเขตบ้านครบุรีจำนวนมาก

นอกจากนี้พิธีกรรมการเลี้ยงผีปูดของบ้านครบุรี ก็แตกต่างจากพิธีกรรมการเลี้ยงผีปูดในหมู่บ้านอื่น ๆ ของภาคอีสานด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ร่างทรงจะทำการเชื้อเชิญผีปูดหมู่บ้านอื่น ๆ ในเขตการปกครองเดียวกันมาร่วมกินเลี้ยงตามคำสั่งของผีปูดหมู่บ้านตนเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเชิญแขกมากินเลี้ยงกันที่บ้าน นอกจากนี้ลักษณะการปกครองดูแลชาวบ้านของผีปูดก็จะมีการแบ่งลำดับชั้นกันในหมู่ผีปูด เช่นเดียวกับลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมี ผู้ใหญ่บ้านที่ดูแลในระดับหมู่บ้าน กำนันที่ดูแลในระดับตำบล และนายอำเภอที่ดูแลในระดับอำเภอ เป็นต้น จากความเชื่อเกี่ยวกับผีปูดของชาวบ้านครบุรี จึงส่งผลให้ผีปูดามีบทบาทและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบ้านทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างมาก เช่น การทำนายฝนฟ้าอากาศ และความอุดมสมบูรณ์ของข้าวกล้าในนา พืชไร่ พืชสวน การวิงวอนด้วยการขอพรให้คุ้มครองเมื่อต้องเดินทางไกล หรือการทำกิจการงานอาชีพ และการบนบานให้ผีปูดช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ในทางสุจริตที่ตนต้องการ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านครบุรีมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนอกเหนือจากศาสนาที่ตนนับถืออยู่ และยังเป็น การควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้านมิให้ละเมิดหรือทำผิดต่อกัน มีการส่งเสริมความรู้รักสามัคคี เกิดความสำนึกร่วมในบรรพบุรุษเดียวกัน ช่วยให้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งช่วยสอนคุณธรรม จริยธรรมให้กับชาวบ้าน กล่าวคือ มีการปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณของบรรพบุรุษที่สร้างบ้านแปงเมือง และคุณงามความดีที่พึงกระทำสม่ำเสมอ ถ้าหากไม่กระทำตามคำสั่งสอนหรือทำทายเป็นไม่เชื่อถือก็จะมีเหตุให้เป็นไปต่าง ๆ นานา เช่น กรณีของชาวบ้านผู้หนึ่งที่บ้านบึงพัฒนา ซึ่งแต่เดิมเป็นเขตหนึ่งของบ้านครบุรี ได้ทำทายเป็นไม่เชื่อถือ และไม่เชื่อในคำสั่งสอนจึงมีลมพายุพัดบ้านเรือนในคืนนั้นเสียหายเป็นอันมาก และในบางครั้งมีชาวบ้านบางคนไปลบหลู่คู่มิ้นไม่เชื่อถือ ก็ต้องเจ็บป่วยกะทันหัน โดยไม่รู้สาเหตุ เมื่อไปทำการขอมาผีปูดาก็กลับหายเป็นปกติทั้ง นายเสริม ปรีกษาศรบุรี กำนันตำบลครบุรีก็ได้เล่าประสบการณ์เกี่ยวกับผีปูดว่า “เมื่อประมาณ 10 ปีก่อน มีเหตุทำให้ชาวบ้านครบุรีทำพิธีเลี้ยงผีปูดไม่ทันตามกำหนดเวลา ในปีนั้นจึงไม่ได้ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปูด ทำให้บ้านครบุรีและหมู่บ้านใกล้เคียงเกิดอาเพศน้ำในลำคลองแห้งเหือด ดินแตกกระแหงจนสามารถนำรถลงไปวิ่งได้ ปูย่าตายายเกิดมาก็ไม่เคยพบเห็น มาก่อน” (สัมภาษณ์ นายเสริม ปรีกษาศรบุรี วันที่ 11 มีนาคม 2555) นางแหน บุญฉิมพลี ร่างทรงผีปูด

บ้านครบุรี กล่าวว่า “มืออยู่หนึ่ง นางวิ ปริกกระโทก ร่างทรงเช่นเดียวกันไม่ได้มาร่วมพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา เพราะติดธุระอยู่ที่บ้าน แต่ไม่นานนักผีปู่ตาก็ไปเข้าถึงจนต้องเดินร่ำรามาถึงศาลผีปู่ตา” (สัมภาษณ์ นางแหน บุญฉิมพลี วันที่ 3 สิงหาคม 2555) เหตุการณ์เหล่านี้ยิ่งทำให้ผีปู่ตามีความศักดิ์สิทธิ์ และน่ายำเกรงมากยิ่งขึ้น แม้ในปัจจุบันชาวบ้านรุ่นใหม่ที่เกิดโตท่ามกลางความทันสมัย และเทคโนโลยีมากมายในยุคโลกาภิวัตน์ก็ยังให้ความเคารพนับถือยำเกรงต่ออำนาจผีปู่ตา เพราะได้รับการปลูกฝังผ่าน คำสอนจากปู่ย่า ตายาย จึงดำเนินวิถีชีวิตตามวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อที่บรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จวบจนปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความเชื่อผีปู่ตาภาคอีสาน กรณีศึกษาบ้านครบุรี ตำบลครบุรีใต้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ได้ใช้แนวทางระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา อันเป็นการวิจัยเน้นคุณภาพเป็นหลัก โดยมีวิธีการดังนี้

1. การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การลงพื้นที่โดยการสำรวจสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน เรียนรู้สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตชาวบ้าน ตลอดจนความเชื่อเรื่องผีของชาวบ้าน การทำพิธีกรรม
3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา และการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านแบบเจาะลึก

4. การบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึก
5. การบันทึกเสียง
6. การบันทึกภาพเคลื่อนไหว
7. การบันทึกภาพนิ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์
2. สมุดบันทึก
3. เครื่องบันทึกเสียง
4. กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว
5. กล้องบันทึกภาพนิ่ง

และประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และด้วยวิธีการสังเกต นอกจากนี้ก็เทียบเคียงกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการบรรยาย อธิบายข้อเท็จจริง เพื่อให้มีความชัดเจนในการนำเสนอ ผู้วิจัยได้ใช้รูปภาพ แผ่นผัง ตาราง ประกอบการนำเสนอด้วย

ผลการวิจัย

ผีปูดตามคติความเชื่อของชาวบ้านภาคอีสาน เป็นผีที่จัดอยู่ในกลุ่มผีบรรพบุรุษ ผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก เพราะถูกปลุกฝังในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ และการมีบุญคุณต่อชาวบ้านในฐานะผีบรรพบุรุษมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความศักดิ์สิทธิ์ของผีปูดถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน สะท้อนให้เห็นจากการที่ชาวบ้านยังมีความเชื่อถือนในเรื่องผีปูด และการสืบทอดพิธีกรรมการเล่นผีปูดของชาวบ้านนครบุรีเป็นประจำทุกปี กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมความเชื่อได้มีวิธีการทำให้กลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน กล่าวคือ การสอดแทรกความเชื่อเรื่องผีปูดผ่านพิธีกรรมหรือคำบอกกล่าวจากร่างทรงของผีปูดที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีปูด คือ พิธีกรรมการเล่นผีปูด ซึ่งเป็นพิธีกรรมใหญ่ประจำปีของชาวบ้านนครบุรี โดยชาวบ้านจะจัดพิธีกรรมขึ้นในวันพุธ เดือน 6 ข้างขึ้น หรือประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปี ร่างทรงของผีปูดจะทำหน้าที่เป็นผู้นำในการทำพิธีอัญเชิญผีปูดมากินเครื่องเซ่นบวงสรวงบูชา พร้อมกับรำรำตามจังหวะของเสียงโทน หรือโหรี่ปี่พาทย์ และพูดคุยกับลูกหลานที่เข้าร่วมพิธีกรรม ก่อนที่จะเสร็จสิ้นพิธีกรรม ผีปูดจะมีการทำนายทายทักดวงชะตาของหมู่บ้าน แล้วเรียกขวัญชาวบ้าน และผูกข้อมือลูกหลานด้วยด้ายสายสิญจน์

นอกจากพิธีกรรมการเล่นผีปูดแล้ว ยังมีพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผีปูด เช่น การเรียกขวัญให้แก่ผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วย โดยร่างทรงจะทำหน้าที่สื่อสารกับผีปูดแล้วรักษาผู้ป่วยตามขั้นตอนของพิธีกรรม

ร่างทรงของผีปูด เป็นชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตเหมือนชาวบ้านทั่วไป ประกอบอาชีพทำไร่นา และมีการครอบครัวไม่ต่างจากชาวบ้านอื่น ๆ แต่ร่างทรงจะมีความสามารถพิเศษในการติดต่อสื่อสารกับโลกของวิญญาณได้ และสามารถทำนายทายทักอนาคตของชาวบ้าน และหมู่บ้านได้ พร้อมกันนี้ก็ทำหน้าที่เป็นหมอชาวบ้านรักษาด้วยการเสกเป่าและการเรียกขวัญให้กับชาวบ้าน การทำหน้าที่ของร่างทรงต้องปฏิบัติตามจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต แล้วจะมีลูกหลานชาวบ้านคนอื่น ๆ ขึ้นมาทำหน้าที่แทนด้วยการเลือกของผีปูดเอง กล่าวคือ ผีปูดจะเลือกชาวบ้านด้วยการคลันดาลให้มีอาการต่าง ๆ ให้ผิดแปลกไปจากชาวบ้านทั่วไป คล้ายผีเข้าหรือเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย แต่เมื่อได้ยกขันครูเพื่อรับเป็นร่างทรงของผีปูดก็จะหายจากอาการป่วยนั้น แต่ในบางกรณีการเป็นร่างทรงของผีปูดก็มาจากการสืบทอดทางสายเลือด หรือการปฏิบัติธรรมแล้วเกิดนิมิตรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ หรือสามารถติดต่อกับภูตผีได้ ก็จะเข้ามาเป็นร่างทรงด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของผีปูดที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านนครบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทและอิทธิพลด้านการดำเนินชีวิตประจำวัน ผีปูดนับว่าเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับชาวบ้านได้รู้สึกสบายใจ และรู้สึกปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ และเป็นความหวังในการประกอบอาชีพให้ได้ผลผลิตที่เจริญงอกงามดี และผีปูดยังเป็นผู้ประสาทพรให้แก่ลูกหลานชาวบ้านนครบุรีที่กำลังศึกษาเล่าเรียนทั้งในหมู่บ้านและต่างถิ่น

นอกจากนี้ ฝิปปูต่ายังช่วยในเรื่องการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ปู่ย่าตายายได้ถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน อนุชนรุ่นหลังด้วยวิธีการตั้งสอนให้กระทำตามบรรพบุรุษ ถ้าหากฝ่าฝืนไม่กระทำตามก็จะถูกฝิปปูตาดลงโทษ ให้มีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา ส่วนด้านการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวบ้าน ฝิปปูตาก็เข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นผู้รักษาผู้ป่วยผ่านร่างทรงด้วยวิธีการเรียกขวัญ เสกเป่า หรือกินยาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ และในบางครั้ง ชาวบ้านก็จะให้ฝิปปูตาทำยาโชคชะตาของตนเอง หรือแม้แต่การขอโชคลาภจากฝิปปูตาคือด้วยเช่นกัน

2. บทบาทและอิทธิพลด้านความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ความเชื่อความศรัทธาเรื่อง ฝิปปูตาของชาวบ้าน นครบุรีส่งผลให้มีความสำนึกร่วมในบรรพบุรุษเดียวกัน เพราะชาวบ้านเชื่อว่า ฝิปปูตาคือ ฝิบรรพบุรุษของตนเอง ทำให้ชาวบ้านนครบุรีมีความรักใคร่กลมเกลียวเสมือนญาติพี่น้องกันทั้งหมู่บ้าน และมีการพึ่งพาอาศัยกัน ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งส่วนบุคคลและสาธารณะ

3. บทบาทและอิทธิพลด้านความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้าน คติความเชื่อของชาวบ้านเชื่อว่า ฝิปปูตาหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตอำเภอครบุรี หรืออำเภอใกล้เคียงเป็นมิตรสหายกัน ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ มีความสำนึกร่วมในการเป็นพวกเดียวกัน จึงปรากฏให้เห็นว่ามีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างหมู่บ้าน เช่น การใช้ร่างทรงร่วมกันในพิธีกรรมการเลี้ยงฝิปปูตา เป็นต้น

4. บทบาทและอิทธิพลด้านการสอนคุณธรรม จริยธรรม ฝิปปูตามีส่วนส่งเสริมความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน โดยการเน้นย้ำคำสอนและชี้ให้เห็นถึงโทษที่เกิดจากความไม่สามัคคีกัน พร้อมทั้งปลูกฝังความกตัญญูรู้คุณให้กับลูกหลานบ้านนครบุรี และฝิปปูต่ายังเป็นผู้กำกับให้ลูกหลานรักษาสัจจะวาจา รักษาสาธารณสมบัติ หรือโบราณสถานของหมู่บ้านด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องฝิปปูตาภาคอีสาน กรณีศึกษาบ้านนครบุรี ตำบลนครบุรีได้ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

นับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันความเชื่อเรื่องฝิปปูตาของชาวบ้านนครบุรียังคงได้รับการสืบทอดมาจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้เทคโนโลยี และความเจริญก้าวหน้าของสังคมจะพัฒนาขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือศรัทธาที่ชาวบ้านนครบุรีมีต่อฝิปปูตาแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะความเชื่อเรื่องฝิปปูตาของชาวบ้านนครบุรีได้รับการปลูกฝังมาอย่างต่อเนื่องจากบรรพบุรุษ และได้รับการส่งเสริม สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับฝิปปูตาอย่างเป็นประจำจากหน่วยงานราชการ เช่น เทศบาลตำบลนครบุรีได้ และมีความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนที่เป็นแรงผลักดันให้ความเชื่อเกี่ยวกับฝิปปูต่ายังคงดำรงอยู่ต่อไป ในเรื่องบทบาทของร่างทรงฝิปปูตาก็มีส่วนในการส่งเสริมให้ความเชื่อเรื่องฝิปปูตาของชาวบ้านนครบุรียังดำรงอยู่ด้วยเช่นกัน เนื่องจากร่างทรง ฝิปปูตาเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้าน และเป็นผู้ที่คอยสื่อสารให้ฝิปปูตามาช่วยเหลือชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ

นอกจากนี้ ประสบการณ์ของชาวบ้านครบุรีที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาก็เป็นที่ประจักษ์ชัดอยู่หลายครั้ง เช่น ผู้ที่ทำทายนอำนาจผีปู่ตา หรือลบหลู่คู่มิ้นผีปู่ตาก็จะพบเจอสิ่งเลวร้ายในชีวิต ในบางครั้งก็เกิดอาการเจ็บป่วยอย่างฉับพลันและรักษาไม่หาย ประสบการณ์เหล่านี้ยิ่งตอกย้ำทำให้ชาวบ้านยังคงเชื่อดูถือศรัทธาต่อผีปู่ตาอย่างแน่นแฟ้น

ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตานั้น ชาวบ้านครบุรียังประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตาเป็นประจำทุกปี การจัดงานมีการร่วมมือกันจากหลายภาคส่วน เช่น ผู้นำชุมชน ร่างทรงอาวุโส ชาวบ้านครบุรี ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง และหน่วยงานราชการก็ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ ด้านขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตายังคงปฏิบัติในรูปแบบเดิมที่เคยสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ แม้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในเรื่องของเครื่องเช่น ไห้วบวงสรวงบูชา และเครื่องประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ เนื่องจากสิ่งของบางอย่างหาได้ยากแล้วในปัจจุบัน หรือบางอย่างก็ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เช่น ช้าง ม้า ดาบ ซึ่งดั้งเดิมทำจากต้นนุ่น แต่ปัจจุบันต้นนุ่นหายากมากขึ้นจึงเปลี่ยนเป็นช้าง ม้า ดาบ ที่ทำมาจากพลาสติก เป็นต้น นอกจากการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตาประจำปีแล้ว ชาวบ้านครบุรียังประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ตา เช่น การบนบาน การแก้บน การขอขมา การเรียกขวัญ ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้แต่เดิมนั้นจะต้องขอคำแนะนำและความช่วยเหลือในการประกอบพิธีการร่างทรงผีปู่ตา แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง เพราะขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลง และไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในเรื่องของรายละเอียด แต่ก็ไม่ทำให้ชาวบ้านเลื่อมคลาความเชื่อเรื่องผีปู่ตาแต่อย่างใด

ระบบการปลูกฝังคำสอนและหลักการปฏิบัติตนของชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อดูถือศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อผีปู่ตา เพราะผีปู่ตาจะคอยสั่งสอนให้ชาวบ้านกระทำความดี ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สอนให้รู้จักการพึ่งพาอาศัย สัมผัสสามัคคีกัน และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่รักษาดีจะวาจา รู้จักบุญคุณคน หากไม่เชื่อฟังคำสอนของผีปู่ตาก็จะถูกลงโทษด้วยอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตานั่นเอง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำความเชื่อที่ชาวบ้านครบุรีมีต่อผีปู่ตามาเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของชาวบ้านให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แม้ในปัจจุบันจะมีระบบการศึกษาในโรงเรียนที่คอยสั่งสอนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว แต่คำสอนของผีปู่ตาก็ยังคงมีบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ข้อเสนอแนะ

ความเชื่อ พิธีกรรม บทบาทของผีปู่ตาในแต่ละพื้นที่ของภาคอีสานมีความเหมือน และความแตกต่างกันออกไประหว่างชาวบ้านอีสานเหนือ กับชาวบ้านอีสานใต้ เช่น ความเชื่อ และพิธีกรรมเกี่ยวกับผีปู่ตา จะมีความเชื่อเหมือนกันว่า ผีปู่ตาคือผีบรรพบุรุษ แต่ลักษณะการประกอบพิธีกรรมจะมีความแตกต่างกันในบางประการ กล่าวคือ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาของชาวบ้านอีสานเหนือจะไม่มีพิธีอัญเชิญผีปู่ตามาประทับร่างทรง แต่ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่ตาของชาวบ้านอีสานใต้ จะมีการอัญเชิญผีปู่ตา

มาประทับร่างทรง และลักษณะของการเข้าทรงนี้ ปรากฏอยู่ทั่วไปในพิธีกรรมความเชื่อของกลุ่มชาวบ้านที่มีเชื้อสายเขมร และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมก็จะมีรายละเอียดมากกว่าชาวบ้านอีสานเหนือ ส่วนบทบาทของผีปู่ต่าที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับความเชื่อที่ชาวบ้านมีต่อผีปู่ต่า จึงควรศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีปู่ต่าอีสานเหนือกับอีสานใต้
2. การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของผีปู่ต่าที่มีต่อชาวอีสานเหนือกับชาวอีสานใต้ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2533). *ทะเบียนโบราณสถานทั่วราชอาณาจักร เล่ม 2 (พ.ศ.2524-2533)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิตติมา นวลจันทร์. (2539). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ต่า ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธวัช ปุณโณทก. (2534). ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน. *วัฒนธรรมไทย*, 10(1), 61-72.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). *ผีปู่ต่า. ใน ชีวิตไทยชุดบุชาพญาแสน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ปรานี วงษ์เทศ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

พูนพิศมัย ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2517). *ประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

สุเทพ สุนทรเกสัช. (2511). *สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

อนุমানราชชน, พระยา. (2515). *การศึกษาประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2534). *โลกทัศน์อีสาน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กอปลินธุ์: ประสานการพิมพ์.